

OCENJEVANJE NARAVNIH NESREČ V KMETIJSTVU

Jože Dular*

Kmetijska proizvodnja je odvisna od vremenskih razmer, zato je ena izmed najbolj ogroženih gospodarskih dejavnosti v Sloveniji. Največ škode povzročajo kmetijstvu viharji z nalivi in točo, poplave, zimske in spomladanske pozebe, suše, zemeljski plazovi in žled. Škoda nastaja na osnovnih sredstvih (trajni nasadi, živina, zemljišča), tekoči kmetijski proizvodnji (pridelkih) ter dobrinah. Po zvezni metodologiji ocenjujemo škodo z vpogledom v vsako poškodovano dobrino in sredstva v družbenem in zasebnem kmetijstvu. V ta namen občina imenuje ustrezne komisije, ki pri svojem delu uporabljajo strokovne metode ocenjevanja in enotne principe iz zvezne metodologije za ocenjevanje škode, ki jo povzročijo naravne nesreče.

Velik del kmetijske proizvodnje poteka na prostem. To še zlasti velja za rastlinsko pridelavo, katere obseg določajo poleg uporabljene tehnologije predvsem talne in klimatske razmere. Slednje so eden osnovnih razlogov za vsakoletne oscilacije v kmetijski proizvodnji, ki so v neposredni odvisnosti od nivoja intenzivnosti, rizičnosti proizvodnje kot posledice možnega pojava naravnih nesreč in izvedenih preventivno-tehničnih ukrepov.

Navadno naravne nesreče v kmetijstvu zajamejo širše geografsko območje s podobnimi razmerami za kmetijsko proizvodnjo. Obseg škode je odvisen od intenzivnosti in vrste naravne nesreče, obsega zajetega območja, vrste kmetijske proizvodnje in faze proizvodnega procesa. Škoda je praviloma manjša, če se naravna nesreča pojavi v začetku vegetacije, ko se da proizvodni proces še obnoviti. Kadar pa so občutnejše prizadeti trajni nasadi ali kmetijsko zemljišče, se posledice lahko odražajo na zmanjšani proizvodnji tudi v naslednjih letih.

Slovenija leži na stikališču mediteranskega, alpskega in celinskega podnebja, zato so ujme zelo pogost pojav. Največ škode v kmetijstvu naredijo vihar z nalivi in točo, poplave, zimske in spomladanske pozebe, suše, zemeljski plazovi, žled in drugo, medtem ko so rastlinske bolezni in škodljivci ter epizootije večjih razsežnosti v normalnih razmerah zaradi razvoja znatnosti skoraj nemogoče. Največ škode nastane na tekoči rastlinski proizvodnji, trajnih nasadih in kmetijskih zemljiščih, manj pa na zgradbah, napravah, reprodukcijskem materialu, surovinah in vžvinih.

Pri ocenjevanju škode, ki jo povzročijo naravne nesreče, uporabljamo določila zvezne metodologije (2), ki opredeljuje način ocenjevanja in prikazovanja škode. Glede na določene posebnosti in dosedanje izkušnje pa smo nekatere opredelitve in načela razdelili in razširili ter jih opremili s primeri.

Način ocenjevanja škode

Predmet ocenjevanja škode

Kot na drugih področjih tudi v kmetijstvu uvrščamo med škodo, ki jo povzročijo naravne nesreče, direktno škodo, nastalo

zaradi uničenih oziroma poškodovanih sredstev in dobrin, indirektno škodo, posledico izgube dohodka zaradi zmanjšanja proizvodnje, in stroške, nastale zaradi direktne škode. Škoda se ocenjuje v družbenem in zasebnem kmetijstvu.

Direktna škoda lahko nastane na osnovnih sredstvih (trajnih nasadih, plemenski živini, zgradbah, strojih in napravah), kmetijskem zemljišču kot posebni vrsti osnovnega sredstva, obratnih sredstvih (surovinah, nedokončani proizvodnji, uskladiščenih pridelkih, trgovskem blagu idr.) in tekoči kmetijski proizvodnji (na njivskih posevkih, pridelku trajnih nasadov in travinja, v živinorejski proizvodnji ipd.).

V kmetijstvu uvrščamo med stroške, nastale zaradi direktne škode, vse vrste izdatkov, ki so jih imele kmetijske organizacije združenega dela, kmetje in družbenopolitične skupnosti pri izvajanju določenih preventivnih in reševalnih del. Sem prištevamo stroške za izvedbo dodatnih sanacijskih ukrepov (dopolnilno škropljenje in dognojevanje, sanacijske rezi v trajnih nasadih, odvoz naloženega materiala na kmetijske površine, predčasno spravilo in konzerviranje pridelkov, preventivno cepljenje v živinoreji ipd.). Odločitev o tem, ali gremo v izvajanje določenih preventivnih in sanacijskih aktivnosti, mora temeljiti na predhodni oceni strokovne upravičenosti takšnih ukrepov, sicer lahko samo še dodatno povečamo škodo in povzročimo nepotrebne stroške.

Opredelitev, ki jo je prinesla zvezna metodologija za izračun indirektnih škode, je dokaj nejasna. Časovno je izgubljen, tj. neustvarjen dohodek sicer omejen na obdobje do konca tekočega leta oziroma na največ 12 mesecev po nastanku nesreče, vendar ni jasno ali samo za neposredno prizadeto proizvodnjo ali pa tudi za naslednjo fazo reprodukcije (npr. v živinoreji oziroma predelavi, če je prizadeta poljedelska proizvodnja). Menimo, da pri prizadeti tekoči kmetijski proizvodnji ne bi smeli upoštevati indirektnih škode, saj si lahko naslednja faza reprodukcije nabavi uničene surovine na trgu in se s tem izogne težavam pri nadaljevanju proizvodnega procesa. Indirektna škoda pa bi se pojavila pri večji poškodbi osnovnih sredstev (npr. trajnih nasadov in naprav), ko so proizvajalci tudi ob takojšnji vzpostavitvi proizvodnje v prvotno stanje ob dohodek zaradi zakasnele rodnosti oziroma začetka proizvodnega procesa, kar je za kmetijstvo določena vrsta posebnosti. V

primeru uničenih oziroma močno poškodovanih (nad 80%) trajnih nasadov moramo zato upoštevati izpad dohodka do dosežene polne rodnosti, to je za obdobje največ štirih let; vendar samo v prizadeti proizvodnji, ne pa tudi v naslednjih fazah reprodukcije.

Po zvezni metodologiji se za indirektno škodo upošteva razlika med ugotovljenim možnim (planiranim) dohodkom in višino ocenjenega pričakovanega dohodka. Takšna opredelitev bo lahko v zasebnem kmetijstvu, kjer ne izračunavamo dohodka, povzročala težave. V tem primeru bo treba smiselno uporabiti podatke, ki jih imajo kmetijski ozdi.

Način ugotavljanja škode

Pri ocenjevanju moramo ločiti poškodovane in uničene dobrine oziroma sredstva. Škoda na poškodovani proizvodnji je v načelu enaka vrednosti potrebnih del, da se prizadeto sredstvo vrne v stanje, v kakršnem je bilo pred pojavom nesreče. V tekoči kmetijski proizvodnji je škoda v tem primeru enaka izgubljenemu pridelku in morebitnim stroškom za opravljene dodatne preventivne in sanacijske aktivnosti. Škoda na uničenih osnovnih sredstvih je enaka njihovi revalorizirani sedanji vrednosti oziroma razliki med nabavno in že amortizirano vrednostjo sredstva. V družbenem kmetijstvu se škodo izračuna na osnovi knjigovodskih podatkov, ki jih vodijo ozdi, v zasebnem pa na podlagi metode ocenjevanja.

Fizični podatki o površinah in pridelkih (donosih) morajo biti usklajeni z uradnimi statističnimi podatki. Glede na raznolikost kmetijskega prostora v občinah je najprimernejše, da se pri ocenjevanju upoštevajo podatki za statistične okoliše, ki so usklajeni s podatki iz katastrskega operata. S tem si ne samo olajšamo delo in izboljšamo kakovost ocenjevanja, temveč hkrati preprečimo nepravilnosti pri postopku ocenjevanja (prekrivanje ocenjenih površin, ocenjevanje površin v drugi občini, nepravilno upoštevanje višine donosov idr.).

Škoda se praviloma ocenjuje z vpogledom v vsako prizadeto sredstvo in dobrino na prizadetem območju. V primeru večje prizadetosti širšega območja občine zvezna metodologija omogoča globalno cenitev škode. Tak način pride v poštev tudi pri ocenjevanju škode na zemljiščih v zasebnem kmetijstvu, ko je poškodovana razdrobljena kmetijska proizvodnja na velikem številu majhnih parcel, kjer je težko v kratkem času zbrati vse podatke o lastnikih parcel in bi zato ocenjevanje trajalo predolgo. Pri tem načinu se ugotovi celotna prizadeta površina, oceni delež posameznih kultur oziroma posevkov in stopnja njihove poškodovanosti. Za ocenjevanje se uporablja dokumentacija iz zemljiškega katastra in statistike. Kasneje

* Republiški komite za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Parmova 33, Ljubljana.

se mora tudi za takó ocenjeno škodo pridobiti vse potrebne podatke o lastnikih parcel oziroma prizadetih gospodinjstvih, saj se šele na tej osnovi lahko pripravi podrobnejši sanacijski program za odpravo posledic škode.

Največkrat naravne nesreče zajamejo širše kmetijsko območje več občin hkrati. Škoda hitro narašča z obsegom prizadetih površin, zato je treba natančno opredeliti prizadeto območje. Za oceno prizadetih površin uporabljamo dokumentacijo iz katastrskega operata kmetijsko zemljiških skupnosti ali kmetijskih organizacij (družbena posestva, organizacije združenih kmetov), ki vsebuje natančne površinske izmere posameznih proizvodnih območij in parcel. Pri ocenjevanju na terenu je koristno uporabljati tudi posestne liste, ki jih imajo lastniki prizadetih kmetijskih površin, da se izognemo napakam, ki se lahko pojavijo pri ocenjevanju škode. Vrste posevkov in njihov površinski delež je treba oceniti na kraju samem, saj se njihova struktura zaradi kolobarjenja letno spreminja. Podobno velja tudi za strukturo katastrskih kultur, ki se največkrat ne ažurira tekoče v katastrskem operatu, zato prihaja do razlik glede na dejansko stanje v naravi.

Za oceno izpada proizvodnje se po zvezni metodologiji upošteva povprečni triletni pridelek (donos) za posamezni posevek, travinje oziroma nasad, ki ga ocenjuje statistika za posamezne statistične okoliše. S tem izločimo vplive naravnih dejavnikov, ki v največji meri pogojujejo oscilacije v rastlinski proizvodnji, hkrati pa ne izločimo vpliva napredka v razvoju tehnologije na povečevanje intenzivnosti proizvodnje. V primeru, da je v tem obdobju občino že prizadela naravna nesreča večjega obsega in je bila občina deležna širše solidarnostne pomoči, se doseženi pridelek tega leta ne všteje v povprečje, temveč se za izračun upošteva pridelek prejšnjega leta. S tem izločimo nenormalno slabe letine, za katere niso krivi proizvajalci, ampak so izključno posledica vplivov naravnih dejavnikov.

Tretji izredno pomemben element ocenjevanja škode je stopnja prizadetosti proizvodnje, sredstva oziroma dobrine. Proizvodnja je zelo različna in je odvisna predvsem od vrste posevka, lege zemljišča, uporabljene tehnologije, sorte, obdobja vegetacije in namena proizvodnje (npr. semenska, merkantilna). Za ocenjevanje stopnje prizadetosti moramo uporabljati strokovne metode.

Pri ugotavljanju stopnje prizadetosti moramo najprej oceniti splošno stanje prizadetega posevka in uporabljeno tehnologijo pridelave, ugotoviti, katere rastline so poškodovane in na kakšen način, njihovo sposobnost za obnavljanje (regeneracijo) mehaničnih in fizioloških poškodb, kakšni bodo približni rastni pogoji do konca vegetacije, kateri odkos (obiranje) je bil prizadet in katere ukrepe je treba sprejeti za obnovo oziroma za nadaljnje preprečevanje povečevanja škode. Obenem moramo ugotoviti, ali je škoda posledica samo te naravne nesreče, katere posledice ocenjujemo, ali tudi prejšnjih.

Za oceno stopnje prizadetosti lahko uporabljamo metode merjenja, štetja in ocene na oko. Prva ocena sloni na primerjavi doseženega donosa na prizadetih parcelah

z donosom istovrstnega posevka na neprizadetih parcelah. Primerjamo le parcele s približno enako rodovitnostjo in proizvodnjo z uporabljenim istovrstno tehnologijo. Zaradi pomanjkanja časa pri ocenjevanju posledic naravnih nesreč se ta metoda uporablja le za kasnejša kontrolna preverjanja ocenjene škode.

Pri metodi štetja se na več mestih izvede posamični pregled in štetje določenega števila uničenih, poškodovanih in nepoškodovanih rastlin (njihovih delov) in plovov (klasov). Povprečni odstotek prizadetosti parcele se izračuna tako, da se ugotovljeno število prizadetih rastlin primerja s celotnim številom pregledanih rastlin na tej parceli. Pri določanju preglednih mest in parcel moramo upoštevati metode strokovnega izbora (metode statističnega vzorčenja) in hkrati upoštevati prostorsko razmestitev intenzivnosti pojava naravne nesreče, da se izognemo subjektivnim in strokovnim napakam pri ocenjevanju škode.

Metoda ocenjevanja na oko temelji na ugotavljanju stopnje prizadetosti na podlagi splošnega izgleda in vtisa prizadetih rastlin, posevkov, nasadov, sredstev idr. Ta metoda zahteva od ocenjevalcev strokovni in objektivni pristop, ki se ga pridobi pri praktičnem ocenjevanju škode. Ocenjevalci morajo poznati celovito delovanje vseh dejavnikov, ki odločajo o višini škode. Ta metoda se v praksi največ uporablja, vendar morajo ocenjevalne komisije občasno opravljati kontrolne preizkuse tudi po eni od obeh navedenih metod. S tem komisija sproti preverja pravilnost svojega dela, kar zagotavlja enotnost in pravilnost izvedenih postopkov ocenjevanja.

Podrobnejše razlage posameznih metod in pristopov k ocenjevanju škode na posevkih in plodovih dobite pri zavarovalnih skupnostih (4, 5).

Izredno pomembno je, da ocenjevalci poznajo najobčutljivejše faze razvoja posameznih rastlin, njihovo regenerativno sposobnost in ukrepe, s katerimi zmanjšamo oziroma ublažimo škodo. S tem se zmanjša nevarnost precenjevanja škode; to se neizkušnim ocenjevalcem dogaja na podlagi prvih vtisov o posledicah naravne nesreče. V strokovne komisije moramo zato vključiti tiste strokovnjake, ki poznajo tehnologijo prizadete proizvodnje in so po možnosti že pridobili praktične izkušnje ocenjevanja škode v kmetijstvu.

Za ocenjevanje škode se uporabljajo tržne cene, ki se oblikujejo na prizadetem območju ob nastanku škode. Cene se dobi od statistike, zavarovalnih skupnosti in drugih organizacij. Če za posamezne pridelke ali pozicije del v zasebnem kmetijstvu ni na razpolago cen, se vzame cene, kakršne imajo družbeni kmetijski obrati. V skrajnem primeru, ko ob pojavu naravne nesreče ni na trgu pridelkov, ki so bili prizadeti (npr. izrazito sezonski pridelki, kot so industrijske rastline), lahko vzamemo zaščitne cene kmetijskih pridelkov prizadete letine ali pa ocenimo njihovo višino na podlagi kalkulacij organizacij, ki se ukvarjajo z njihovo proizvodnjo. V primeru, da je bilo prizadetih več občin hkrati, je treba pred pripravo končnega poročila cene uskladiti na republiškem nivoju.

Pri vrednotenju večjih sanacijskih del (npr. rekonstrukcije prizadetih trajnih nasadov) je treba v ocenjevanje škode vključiti tudi ustrezne strokovne organizacije. Iz elaborata, ki ga v ta namen pripravijo te organizacije, je poleg strokovnih rešitev razvidna tudi vrsta in vrednost potrebnih sanacijskih del. Strokovno pretehtane rešitve so v takih primerih nujno potrebne, saj lahko v nasprotnem občutno povečamo škodo in izgubimo eno ali celo več letin.

Nekateri primeri ocenjevanja škode v kmetijstvu

Pri ocenjevanju škode na zemljiščih je treba ugotoviti, če lahko zemljišče vrnemo v prvotno stanje z odvozom nasutega materiala, narijem zdrsnjene zemljine v prvotni položaj, izdelavo teras ipd. V tem primeru je škoda enaka vrednosti potrebnih del, zmanjšana za vrednost npr. nasutega gramoza, ki se ga da uporabiti v gradbene namene (gradnja, posipavanje poti ipd.). Če pa je kmetijsko zemljišče uničeno (erozija, onesaženje z kemičnimi snovmi), se obračuna škoda kot vrednost takšnega zemljišča v prometu po posebni republiški metodologiji (1). Treba bo proučiti tudi vprašanje nadomestila za zmanjšano možnost pridobivanja dohodka na preostalem zemljišču.*

Poleg škode na kmetijskem zemljišču se oceni škoda tudi na katastrski kulturi, ki je bila prizadeta skupaj z zemljiščem (njivski posevki, travniki, trajni nasadi). Če zemljišče ni več primerno za kmetijsko proizvodnjo, se ga lahko pogozdi, kar je največkrat edini ukrep na plazovitih terenih. Škoda je v tem primeru enaka seštevku stroškov zemeljskih, regulacijskih in pogozdovalnih del, uporabljenega materiala in škode na kmetijski proizvodnji.

Največ strokovnih izkušenj zahteva ocenjevanje škode v trajnih nasadih. Pri močni poškodovanosti nasada se je treba odločiti, ali je smotno nasad sanirati ali izkrciti. Za krčitev se navadno odločimo pri starejših nasadih (starejših od 1/3 življenjske dobe), sortno zastarelih nasadih, katerih pridelke trg odklanja, pri spremembi proizvodne usmeritve ipd. V vseh drugih primerih in seveda ob manjši prizadetosti pride v poštev le sanacija. O tem se je najbolje predhodno posvetovati s strokovnjaki specialisti, zato je priporočljivo, da jih vključimo v strokovne komisije za ocenjevanje škode.

V organizacijah združenega dela ocenimo škodo na osnovnih sredstvih na podlagi knjigovodskih podatkov, v zasebnem kmetijstvu po metodi ocenjevanja. Pri uničenih nasadih upoštevamo sedanjo vrednost oziroma napravno vrednost nasada zmanjšamo za že amortizirani del. Upoštevati moramo tehnologijo, kot je bila uporabljena pri napravi uničenega nasada, ne pa nove, ki je trenutno v uporabi. Če se strokovno ugotovi, da se določene naprave in dele prizadetega nasada lahko uporabi pri obnovi oziroma napravi novega (npr. žična ograja, oporni stebrički), se za njihovo vrednost zmanjša ocenjeno škodo. Podobno ravnamo pri vrednotenju zemeljskih del (npr. terase). Vrednost lesa pri uničenih nasadih (npr. jablan, hrušk) je treba odšteti od ocenjene škode in upo-

* Zakon o kmetijskih zemljiščih (prečiščeno besedilo), Uradni list SRS, št. 1/1986.

tevati dodatne stroške, ki nastanejo pri spravilu lesa.

Pri ocenjevanju škode v trajnih nasadih je treba v investicijski vrednosti nujno upoštevati poleg same naprave nasada tudi stroške vzdrževanja nasada do polne rodnosti in pretehtati vprašanje vrednotenja najetih kreditnih sredstev.

Škoda na poškodovanih nasadih, kot osnovnih sredstvih, je enaka vrednosti potrebnih sanacijskih del (rez nazaj, vzgoja novega trsa — debela, postavitev opornih količkov ipd.). Vrednost teh del in materiala se oceni na podlagi pripravljenega sanacijskega programa in dispozicije del. Škodo na pridelku v trajnih nasadih obračunamo v višini vrednosti ocenjenega izpada pridelka v tekočem letu in v naslednjih letih, vendar največ do polne rodnosti, to je za obdobje 4 let. Ocenjeno izgubo pridelka v naslednjih letih je treba strokovno utemeljiti. Enako velja za posamezna sanacijska dela (dognojevanje, škropljenje, rezi ipd.).

Tabela 1: Ocena izpada pridelka pri uničenem nasadu.

	Pridelek v % po letih				
	1	2	3	4	5
Uničen nasad	100	100	100	100	100
Novo vzgojen	—	20	50	80	100
Izpad pridelka	100	80	50	20	—

V primeru, da se naravna nesreča pojavi proti koncu leta, ko ni več mogoče isto leto postaviti novega nasada, se obračun izpada pridelka premakne za eno leto naprej. Pri ocenjevanju škode na pridelku je treba oceniti tudi vrednost del, ki niso potrebna (npr. obiranje) in tista, ki se bodo dodatno izvajala (npr. povečana nega), ter jo odšteti oziroma prišteti k škodi.

Enaka načela ocenjevanja škode veljajo tudi za živinorejo. Škoda na plemenski živini je manjša za klavno vrednost uničene živali oziroma vrednost kadavra, volne idr. Tudi na obratni čredi se pri oceni škode upošteva vrednost rešenega materiala.

Škoda na divjadi se obračunava enako kot škoda na živini, s tem da se vrednost divjadi oceni po ocenah, ki so v odškodninskem ceniku določene za povračilo škode na divjadi (3).

Na ribogojnih in ribolovnih vodah se škodo ocenjuje z merjenjem odlova rib po naravni nesreči, ki ga primerjamo s podatki iz katastra; vodi ga zavod za ribištvo. Upoštevajo se cene, izračunane po odškodninskem ceniku za povračilo škode na ribah (4).

Na enakih načelih temelji ocenjevanje škode na zalogah gotovih proizvodov in reprodukcijskega materiala, ki je v kmetijstvu poškodovan le ob večjih poplavalih ali poškodbah gospodarskih poslopij ob neurjih.

Za oceno škode na tekoči kmetijski proizvodnji (posevki, travinje, trajni nasadi, drevesnice, trsnice) je pomembno ugotoviti, ali se lahko letino še ohrani ali ne. Če

vegetacijske razmere še omogočajo ponovno setev istega ali drugega posevka (npr. strnišni posevki), je škoda enaka vrednosti opravljenih del in vloženega dela uničenega posevka. Na enak način se ugotavlja tudi škoda uničene jesenske setve. Sicer pa se od vrednosti ocenjenega pridelka odšteje vrednost rešenega materiala (npr. slame) in neopravljenih del (npr. žetve, pobiranja).

Na travnatem svetu najprej ugotovimo, kateri odkos je bil prizadet, in se šele nato lotimo ocenjevanja škode. V povprečju računamo, da travniki dajo tri odkose in da so pridelki, izraženi v senu, v razmerju 50:30:20. Pri oceni škode moramo statistične podatke o pridelkih, ki vsebujejo oceno celoletnega pridelka, pomnožiti z ocenjeno stopnjo poškodovanosti prizadetega odkosa.

V zelenjadarstvu pri povrtninah v kmečki pridelavi posevki običajno niso strnjeni, ampak pomešani z ostalimi posevki. V takem primeru vzamemo enega ali več reprezentativnih posevkov, ki prevladujejo na prizadetih površinah, in na podlagi njihove poškodovanosti ocenjujemo škodo na celotni površini.

V ekstenzivnih nestrnjenih nasadih ocenjujemo škodo tako, da preštejemo število prizadetih dreves, ocenimo njihovo rodnost (veliko dreves na kmečkih dvoriščih je namreč starih in nerodnih) in stopnjo poškodovanosti ter na tej podlagi ocenimo izgubljeni pridelek oziroma letino.

V intenzivnih nasadih je poleg količine izgubljenega pridelka včasih prizadeta tudi njegova kakovost. Izgubo na kakovosti predvidimo tako, da ugotovimo povprečno strukturo kakovostnih razredov v predhodnem obdobju (npr. zadnja 3 leta) ter nato ocenimo, kolikšno bo odstopanje od tega povprečja zaradi posledic naravne nesreče. Če je proizvodnja zavarovana proti izgubi kakovosti, pri oceni škode upoštevamo tudi oceno zavarovalne skupnosti. Podobna načela veljajo tudi za ocenjevanje škode na semenskih nasadih in posevkih.

Organizacija ocenjevanja škode

Škodo v občini ocenjuje posebna komisija, ki naj jo sestavljajo član izvršnega sveta Skupščine občine, odgovoren za kmetijstvo, kmetijski strokovnjaki iz najpomembnejših kmetijskih usmeritev v občini, predstavnik območne zavarovalne skupnosti in po potrebi tudi drugi. Občinsko komisijo imenuje izvršni svet Skupščine občine in ima značaj stalne komisije. Za delo na terenu imenuje občinska komisija ustrezno število strokovnih komisij. Za oceno škode v ozdih ustanovijo komisijo organizacije same. Sestava strokovnih komisij naj bo odvisna od vrste naravne nesreče in prizadete proizvodnje, ki se najpogosteje pojavlja v občini. Glede na zahtevnost ocenjevanja škode bi moral biti po možnosti v vsaki komisiji tudi delavec zavarovalne organizacije.

Škoda se ocenjuje z vpogledom v vsako poškodovano sredstvo ali dobrino v družbenem in zasebnem kmetijstvu. Člane strokovnih komisij je treba nujno usposobiti za ocenjevanje škode že pred pojavom naravne nesreče. Le v tem primeru bo

škoda pravilno in pravočasno ocenjena tudi na širšem območju, hitreje pa bodo stekli tudi postopki in aktivnosti za njeno sanacijo. Za izvedbo te naloge je zadolžena občinska komisija.

Občinska komisija mora imeti stalno pripravljene vse potrebne obrazce, ki jih predpisuje zvezna metodologija. Pripravljene in izračunane mora imeti tudi povprečne triletno pridelke za posamezne statistične okoliše ter za kmetijske ozde in posamezne vrste kmetijske proizvodnje. Enako velja za seznam možnih članov strokovnih komisij za posamezna območja. V primeru naravne nesreče imenuje občinska komisija potrebno število strokovnih komisij za prizadeto območje. Določijo jim območje, na katerem bodo ocenjevale škodo (statistični okoliši, krajevna skupnost), in rok, do katerega morajo delo končati. Ko steče postopek ocenjevanja, občinska komisija koordinira in nadzira delo strokovnih komisij, preverja ocenjeno škodo ter nudi morebitno strokovno pomoč, povabi strokovnjake specialiste iz raziskovalnih organizacij in ustanov k ocenjevanju škode in pripravi sanacijskih ukrepov.

Po končanem ocenjevanju občinska komisija pripravi predhodno in končno oceno škode za celotno območje občine za družbeni in zasebni sektor ter jo skupaj s predlogom ukrepov za sanacijo prizadete kmetijske proizvodnje posreduje v obravnavo in sprejem izvršnemu svetu Skupščine občine. V poročilu mora biti navedeno, kolikšna je bila škoda na nezavarovanih sredstvih in dobrinah.

Občina mora vso dokumentacijo o ocenjevanju škode hraniti in arhivirati, da se lahko opravi kontrolni pregled in da se podatke ohrani za kasnejše strokovno raziskovalno delo. Ti podatki so namreč edina evidenca o posledicah naravnih nesreč pri nas in so nujno potrebni za pripravo ocene ogroženosti kmetijskega prostora po naravnih nesrečah, za strokovno preverjanje izvedenih sanacijskih ukrepov ter za načrtovanje obrambnih in zaščitnih ukrepov pred naravnimi nesrečami.

Zaključek

Pravilna uporaba predpisane metodologije je osnova za enotno in realno oceno škode, ki jo povzročijo naravne nesreče. V kmetijstvu, kjer je proizvodnja raztresena po vsem območju republike in kjer je veliko drobnih proizvajalcev, je pri delu vseh komisij še toliko bolj potreben enoten pristop. Nepravilno ocenjena škoda namreč privede do sporov pri delitvi različnih oblik pomoči za odpravo posledic škode in do neustreznih strokovnih odločitev o izvajanju sanacijskih ukrepov. Iz teh razlogov mora biti vsaj v občinski komisiji, če že ne v strokovnih komisijah, predstavnik zavarovalne skupnosti, po potrebi pa tudi strokovnjaki specialiste za posamezne vrste kmetijske proizvodnje.

Pri rajonizaciji kmetijske proizvodnje je zelo pomembno, da poznamo ogroženost pred naravnimi nesrečami. Če se istovrstne naravne nesreče pogosto pojavljajo, je treba nujno spremeniti proizvodno usmeritev ali pa uvesti ustrezne zaščitne ukrepe. Podatki o ocenjevanju škode so

96 lahko koristni tudi za raziskovalne namene (za selekcijo, testiranje odpornosti posameznih sort ipd.), zato bi bilo dobro z njimi seznaniti tudi ustrezne raziskovalne organizacije. Zaželeno bi bilo, da bi jih v sodelovanju s temi organizacijami ustrezno dopolnili in združevali.

Opredelitve nove zvezne metodologije za ocenjevanje škode, ki jo povzročijo naravne nesreče, in dosedanje izkušnje je treba strniti v podrobnejšo metodologijo za ocenjevanje škode, povzročene v kmetijstvu. To bi bilo v veliko pomoč občinskim in strokovnim komisijam pri ocenjevanju posledic naravnih nesreč.

1. Enotna metodologija za ugotavljanje vrednosti kmetijskega zemljišča in gozda. Uradni list SRS, št. 10/87.
2. Navodilo o enotni metodologiji za cenitev škode, ki so jo povzročile elementarne nesreče. Uradni list SFRJ, št. 27/1987.
3. Odredba o odškodninskem ceniku za povračilo škode na divjadi; letno sprejema. Uradni list SRS, št. 1/1987.
4. Odškodninski cenik za povračilo škode na ribah. Uradni list SRS, št. 17/1980.
5. Utvrđivanje šteta i regenerativne sposobnosti poljoprivrednih kultura posle grada i drugih nepogoda; skupina avtorjev. Jugoslovska zajednica osiguranja. Beograd 1967.
6. Smiljanić, inž. M., 1974. Priručnik za procenu šteta na usevima i plodovima. Udruženje osiguravajućih organizacija Jugoslavije. Beograd.

Jože Dular

The estimation of damage to Slovene agriculture due to natural disasters

Slovenia lies at the meeting-point of the Mediterranean, Alpine and Continental climates, so that severe weather conditions with all their consequences are a regular phenomenon. Crops are most threatened by storms with heavy downpours and hail, as well as by floods, winter and spring frosts, drought, landslides and ice-storms. In the case of natural disasters of this kind it is the job of the local commune to arrange for the estimation of the damage caused. For this purpose working commissions are established, which base their estimates of damage caused on the unified requirements of the federal methodology. The amount of damage caused by natural disasters depends on the size of the area affected, on the severity of the natural phenomenon involved, on the type and growth-intensiveness of the crops affected, and on the stage of growth and abimechanical and physiological damage. Total damage consists of the direct damage, the indirect damage due to loss of income and the costs due to the direct damage. In principle, the damage caused is equal to the value of the crops and

goods destroyed or to the sum of money required to re-establish the situation before the damage occurred. When estimating damage, publicly available data from land registers and statistical sources are used, as well as data available from working organizations. If the situation warrants it, experts from scientific-research organizations can be included in the commissions. The data obtained when estimating damage to crops should to a greater extent be used to prepare an estimate of the general degree of danger to crops from natural phenomena, for the verification of the correctness of decisions respecting the mitigation of damage caused, for the planning of activities designed to reduce such damage in the future, and for scientific research work concerning the orientation of selection techniques and the development of more sophisticated technological methods.

Po toči močno poškodovan vinograd.

Uničen nasad sončnic.